

Респондент: Софія Завтонова, (38 років).

Хто записав: провідний редактор

(з видавничої діяльності та сайту)

Інформаційно-видавничого відділу

Національного музею Голодомору-геноциду

Любов Гоцуляк.

Дата запису: 2.06.2022 року.

Спосіб проведення інтерв'ю: листування у Facebook.

Я народилася в Криму, в маленькому смт. Закінчила виш у Севастополі, де і працювала у міськраді до літа 2014 року, на посаді голови пресслужби.

В 2014 році через російську агресію ми з чоловіком і донькою переїхала до Одеси. Чоловік виїхав у квітні. Я з місячною донькою 15 травня. Їхали з дитиною, мамою, речами і котом потягом. У Севастополі лишили квартиру, яку згодом зайняли родичі. Думки залишитися не виникло, для нас то була б особиста зрада, бо чоловік – військовий. Кілька років жили в Одесі. Згодом чоловіка перевели в Миколаїв.

Сучасна війна застала нас в Миколаєві. Чоловік ще у січні 2022 року поїхав у ротацію в зону ООС, тому вдома були ми з мамою і доньками. Молодшій виповнилося 9 місяців 25 лютого.

Софіє, скажіть, будь ласка, як розпочався ранок 24 лютого для вас із дітьми?

О шостій ранку 24 лютого я прокинулася від гучного звуку, ніби над будинком низько пройшов реактивний літак. Майже одразу подзвонив чоловік і сказав, що почалася війна, що наше місто зазнало авіаудару. Кілька днів ми чекали вдома, робили запаси їжі, води, батарейок, підгузків, купили радіоприймач. Коли почалися обстріли, ми перейшли спати в коридор. Одного разу спустилися до підвалу, але оскільки дім панельний, то сховище з нього сумнівне. Згодом ми перебралися до свекрухи, яка мешкає на першому поверсі кірпічного будинку. В нашому районі постійно було чути вибухи, обстріли, але самі снаряди не долітали. З дому я виходила лише за продуктами, а також відносила їжу бабусі мого чоловіка і літнім родичам. Діти не виходили на вулицю через постійну загрозу обстрілів. Під час тривоги і атак ховалися у ванній і коридорі. Спали з дітьми також у коридорі.

Коли обстріли міста посилилися та виникла загроза підриву мостів, ми вирішили їхати. Виїхали з міста ми 18 березня. Знайшли таксі за шалені гроші, добралися до Одеси, де сіли на евакуаційний потяг до Львова. У Львові нас прихистили знайомі свекрухи, яка залишилася в Миколаєві. Згодом до нас приєдналися племінники чоловіка з Бердянська, батьки яких також військовослужбовці і виконують завдання в різних регіонах України. Через деякий час після нашого від'їзду обстріли Миколаєва стали постійними, обстріляли касетними бомбами школу моєї доньки, а у дворі родичів впав снаряд. Ще згодом місто залишилося без води майже на місяць.

Скажіть, будь ласка, а якщо порівняти дії та поведінку «визволителів», то як вони себе поводити по відношення до вас та близьких у 2014 та 2022 роках?

У 2014 році я особисто не спілкувалася із «вежливими людьми». Майже весь березень я лежала у роддомі перед пологами. Але. Оскільки ми жили у Севастополі, де концентрація російських військових завжди була висока, то постійно перетинались із ними по роботі та у повсякденному житті. І вони поводити себе дуже зухвало, зверхньо, принизливо по відношенню до українських військових, посадовців, журналістів. Тобто, завжди з позиції головної сили, таких собі хазяїв. Ті ж військові, яких відправили у Крим у 2014-му, трималися більш відсторонено, але як на мене, то вони почувалися такими собі героями, яких зустрічали з піснями і квітами. І які потім знімали навіть унітази з наших кораблів, усе до останнього гвинтика.

Я кілька разів їздила з материка у Крим до матері. Це перетин кордону з боку України, а потім на в'їзд до Криму. Тобто два блок-пости. Одного разу на кримському боці довелося пройти через те, що сьогодні вони називають фільтраційними лагерьми. При перевірці мого паспорту прикордонник побачив мою севастопольську реєстрацію "ВЧ", тобто військова частина. Тож потім більше години мене допитував фсбшник, допит знімали на камеру, взяли відбитки пальців, фотографували, перевіряли телефон, десь дзвонили, намагалися щось на мене знайти. Все це в присутності моєї п'ятирічної дитини.

Російські солдати, якщо звісно, їх так можна назвати, приходили до мого чоловіка на службу і пропонували перейти на їх сторону. Намагалися спокусити окладом, посадою, але пішли у напрямку російського корабля.

Скажіть, будь ласка, як війна змінила особисто вас?

Я з 2014 року живу у постійному очікуванні. Моє життя ніби на паузі. Але раніше я чекала на повернення мого рідного Криму, а тепер – на перемогу. Таке очікування віднімає сили, бажання рухатися. І ти нічого не можеш із цим болем зробити. Ти носиш із собою його як каміння. Як ніж, який стирчить з тебе і заважає дихати на повні груди. Сьогодні той біль змінився. Бо коли дізнаєшся про закатованих дітей, про знущання над жінками, чоловіками, над старими, це просто вибиває землю з-під ніг. Але з початком війни я остаточно вирішила для себе питання про толерантність, про прощення і розуміння.